

APROPEM EL COMERÇ JUST
A JOVES (12-16 ANYS)

MANUAL PER A EDUCADORS/ES

EDITA: Coordinadora Estatal de Comercio Justo www.comerciojusto.org

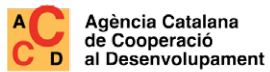
DIRECCIÓ: Marta Lozano Sabroso

REDACCIÓ: Marta Guijarro Ruiz

TRADUCCIÓ AL CATALÀ: LaCoordi-Comerç Just i Finances Ètiques www.lacoordi.cat

DISSENY I MAQUETACIÓ: José Luis Paniagua

AMB EL FINANÇAMENT DE:

ÍNDEX

QUÈ TROBARÀS EN AQUEST MANUAL?	4
--------------------------------	---

PRIMERA SESSIÓ:

Saps què és el consum responsable?	6
------------------------------------	---

SEGONA SESSIÓ:

Què hi ha darrere d'una rajola de xocolata?	9
---	---

TERCERA SESSIÓ:

¿Què saps de la pobresa i les desigualtats?	12
---	----

QUARTA SESSIÓ:

El comerç just, una altra forma de produir i consumir	15
---	----

QUÈ TROBARÀS EN AQUEST MANUAL?

Amb aquest manual volem facilitar la tasca d'educadors i educadores a l'hora d'apropar conceptes com el consum responsable i el comerç just a joves d'entre 12 i 16 anys, i la seva importància com a resposta als problemes i reptes més destacats que tenim com a societat global actualment: la pobresa i les desigualtats globals i el deteriorament mediambiental.

La proposta s'emmarca en la declaració dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), adoptats l'any 2015 pels governs de 193 països i que marquen una agenda clara amb fites concretes a complir abans de 2030. El comerç just i els Objectius de Desenvolupament Sostenible comparteixen la mateixa finalitat i plantejaments. Ambdós es basen en la necessitat d'oferir una resposta integral per afavorir el desenvolupament sostenible, que va des de l'àmbit personal a l'econòmic, social i ecològic¹.

El manual **està concebut com una eina merament pràctica** per a la seva aplicació a l'aula o en espais d'educació no formal. Està **estructurat en 4 sessions** (d'una hora cadascuna d'elles) que estableixen un itinerari formatiu complet sobre els aspectes bàsics del comerç Just i el consum responsable. Per facilitar la comprensió dels continguts i apropar-los al màxim possible al públic final destinatari, **hem centrat les sessions en un producte concret, la xocolata**. Aquest exemple permet entendre l'esquema fonamental de la producció i comercialització mundial d'una gran part dels aliments i altres articles que consumim, i les seves conseqüències socials, humanes i mediambientals. D'altra banda, el cacau és un dels productes emblemàtics del comerç just, per tant, també a través d'aquest exemple podem donar a conèixer els principis d'aquesta alternativa comercial solidària.

CONTINGUTS:

- Pobresa i desigualtats mundials.
- Producció i comerç internacional: una aproximació al seu funcionament a través d'un producte concret, la xocolata.
- Consum responsable.
- Comerç just.

A QUI VA DIRIGIT?

El manual va dirigit a educadors i educadores, tant d'educació formal como d'educació no formal, que treballin amb joves d'entre 12 i 16 anys.

1. Informe Comercio Justo y ODS: <https://comerciojusto.org/wp-content/uploads/2018/09/CUADERNO-CASTELLANO-web.pdf>

TEMPORALITZACIÓ:

El manual està plantejat en 4 sessions d'1 hora cadascuna.

OBJECTIUS

- Sensibilitzar sobre la realitat de la pobresa, les desigualtats mundials i el deteriorament mediambiental, i les seves causes.
- Desenvolupar una consciència crítica davant dels valors imperants al model econòmic i comercial actual i els hàbits de consum de la nostra societat i les seves conseqüència a nivell mundial.
- Conèixer el comerç just com a alternativa al comerç convencional i com a via de desenvolupament econòmic i social de les poblacions més desfavorides.
- Fomentar el compromís individual a través del consum responsable.

PRIMERA SESSIÓ:

SAPS QUÈ ÉS EL CONSUM RESPONSABLE?

Conceptes clau

El **consum responsable** es refereix a l'actitud reflexiva i crítica en relació a les repercussions de les nostres decisions de compra. El consum responsable es basa en dues premisses fonamentals: d'una banda, adequar les nostres compres a les nostres necessitats reals i als recursos naturals existents (no consumir en excés) i, de l'altra, ser conscients dels impactes del nostre consum en el medi ambient i en les persones que participen en el procés de producció. Consumir de manera responsable significa, per tant, prendre decisions de compra de manera conscient, crítica, ètica, solidària i sostenible.

12

Les Nacions Unides, en la seva Declaració d'Objectius de Desenvolupament Sostenible assenyalen el consum i la producció responsable com a una fita essencial. A través de l'ODS número 12 es busca canviar el model actual de producció i consum cap a una gestió més ecològica, que disminueixi els impactes sobre el medi ambient, disminueixi la generació de residus i eviti el malbaratament d'aliments.

Objectius

- Conèixer el concepte de consum responsable.
- Afavorir una actitud crítica i reflexiva davant els nostres hàbits de consums quotidians.
- Afavorir una presa de consciència davant les conseqüències mediambientals, socials i humanes de les nostres decisions de compra.

Desenvolupament de la sessió

1. Dinàmica “Tu esculls”.

Es divideix l'espai en dues parts marcant-lo amb una línia (pintada amb guix o amb una corda o cinta adhesiva). En una part de l'espai s'escriurà SÍ i a l'altra NO.

La persona que dinamitza farà una afirmació. Els i les participants se situaran a la part del SÍ o a la del NO segons la seva opinió davant d'aquella frase. A continuació cada grup tindrà 3 minuts per argumentar el seu posicionament.

Una vegada que els dos grups han exposat les seves argumentacions, si algú ha canviat d'opinió pot moure's a l'altre espai. En aquest cas, haurà d'argumentar perquè s'ha produït aquest canvi.

En acabar, es plantejarà una nova afirmació i es repetirà el procés.

Propostes d'afirmacions:

- Comprem més coses de les que necessitem.
- Si tinc diners per comprar el que vull, m'ho compro i no em preocupo de res més.
- El nostre consum no té cap conseqüència al món.
- És inevitable comprar el més barat.
- Quan compro no penso en qui ha fet aquell article ni en quines condicions.
- El que jo pensi o faci en les meves compres no canviarà el món.

2. Per a tu, què és el consum responsable?

Després de la dinàmica anterior, projectem la presentació "Sabies que...?" (**Annex 1**)

A continuació els i les participants, com si fos una pluja d'idees, respondran a la pregunta *Què és el consum responsable?* Anirem escrivint les idees en una pissarra o en post-its en un paper continu.

Al final de la sessió, com a conclusió es projectarà la definició de consum responsable (inclòs el final de la presentació "Sabies que...?").

Temporalització:

Explicació inicial:

5 minuts

Dinàmica “Tu esculls”:

20 minuts

Projecció de la presentació “Sabies que...?”:

10 minuts

Pluja d’idees “per a tu,
què és el consum responsable?”:

15 minuts

Definició i conclusions:

10 minuts

Material necessari:

- Corda, cinta adhesiva o guix
- Ordinador
- Canó / projector
- Pissarra o paper continu

SEGONA SESSIÓ

QUÈ HI HA DARRERE D'UNA RAJOLA DE XOCOLATA?

Conceptes clau

Gran part dels productes que consumim de forma quotidiana han passat un llarg i complex procés d'elaboració, i han recorregut milers de quilòmetres des del seu origen fins que arriben a la botiga. Sovint aquest procés de producció i comercialització genera injustícies, desequilibris en el repartiment de beneficis i guanys, pobresa i deteriorament del medi ambient. **La xocolata exemplifica de manera clara el funcionament del comerç internacional globalitzat**, un producte que genera un negoci milionari però que manté en la pobresa a qui el cultiva, fet que encoratja fenòmens com ara l'explotació infantil o la desforestació.

8 TREBALL DECENT I CREIXEMENT ECONÒMIC

Les Nacions Unides assenyalen a l'ODS 8 la necessitat d'avançar cap a la plena ocupació i garantir condicions de treball dignes, que permetin cobrir les necessitats bàsiques, i protegir els drets laborals. En aquest objectiu també s'inclouen fites relatives a erradicar l'explotació laboral infantil i el treball forçós.

Objectius

- Afavorir una actitud crítica i reflexiva sobre el procés de producció dels articles de consum quotidià i de totes les persones i empreses que hi han participat.
- Entendre els conceptes bàsics del funcionament de les cadenes de producció globals i de les seves conseqüències humanes, socials i mediambientals.

Desenvolupament de la sessió

Es distribueixen els i les participants en 6 grups. A cada grup se li assigna un paper, que representa un dels agents que intervé en la producció d'una rajola de xocolata, i se li lliura un paper amb les característiques d'aquests (**Annex 2**):

1. Família camperola de Costa d'Ivori, productora de cacau.
2. Empresa intermediària de Costa d'Ivori que compra el cacau (a la capital).
3. Gran empresa multinacional de xocolata.
4. Fàbrica de xocolata.
5. Majorista / gran supermercat.
6. Botiga de barri.

La persona dinamitzadora explica breument els agents que intervenen en la producció d'una rajola de xocolata que té un preu d'1 euro. A continuació, cada grup llegirà la informació del seu rol i decidirà quina part del preu d'aquesta rajola correspon al seu grup en funció de la feina feta i els costos assumits. Després, cada grup dirà en veu alta quin és el preu que, entenen, els correspon i s'annotarà a la pissarra (el més probable és que en sumar les quantitats que cada grup calcula, el preu de la tauleta excedeixi la quantitat d'un euro).

A continuació es desenvoluparà el joc de rols. La dinàmica consisteix a negociar preus: cada grup ha de negociar el preu que li correspon al seu treball amb el grup de la cadena comercial que està per sobre o per sota. És important recordar que cada grup només pot negociar amb aquests grups adjacents, no amb la resta de la cadena comercial. En acabar, s'ha d'annotar a la pissarra el nou preu acordat després de les negociacions. Per finalitzar, es comparen els resultats amb les xifres expressades inicialment.

Després s' iniciarà un debat sobre els següents aspectes:

- Quines són les diferències més destacades entre els dos resultats? Quin/s agent/s han resultat beneficiats? I perjudicats?
- Quin grup viu una situació d'injustícia més gran?
- Quins arguments ha utilitzat cada grup per negociar?
- Creieu que aquesta dinàmica és un reflex de la realitat?

Temporalització:

Introducció:

5 minuts

**Lectura d'informació de cada rol
i estimació de preu inicial:**

15 minuts

Dinàmica de rols (negociació):

20 minuts

Debat final i conclusions:

15 minuts

Material necessari:

- Pissarra
- Fotocòpies d'explicació
de rols de cada grup

TERCERA SESSIÓ

QUÈ SAPS DE LA POBRESA I LES DESIGUALTATS MUNDIALS?

Conceptes clau

La pobresa és una realitat complexa, generada per causes múltiples i diferents, sovint interrelacionades. Les seves conseqüències es mostren en diverses dimensions: humana, personal, social, educativa, sanitària, mediambiental... Les desigualtats generades per les cadenes de producció i comercialització actuals és una de les causes de la pobresa que afecta, especialment, milions de persones als països de Sud.

El primer dels ODS centra els seus objectius en l'erradicació de la pobresa extrema i la reducció de la pobresa relativa. A més, busca garantir la igualtat d'accés a recursos econòmics per a totes les persones del planeta.

Estretament relacionat amb l'ODS 1 està el número 10, relatiu a la reducció de les desigualtats entre els països i a l'interior de cadascun d'ells, assegurant la igualtat d'oportunitats i afavorint la inclusió en els diferents àmbits (social, econòmic i polític).

Objectius

- Sensibilitzar davant la realitat de la pobresa i les desigualtats mundials.
- Facilitar dades i informació bàsica sobre la situació social i econòmica a nivell mundial.
- Conèixer alguns dels factors que provoquen o consoliden les injustícies i desigualtats globals.

Desenvolupament de la sessió

Donar als i les participants una fotocòpia del qüestionari “Què en saps, de...?” (**Annex 3**). Hauran de respondre per parelles.

Un cop acabat, la persona dinamitzadora dirà les respostes correctes del qüestionari. A continuació, es realitzarà un diàleg a partir de les següents preguntes:

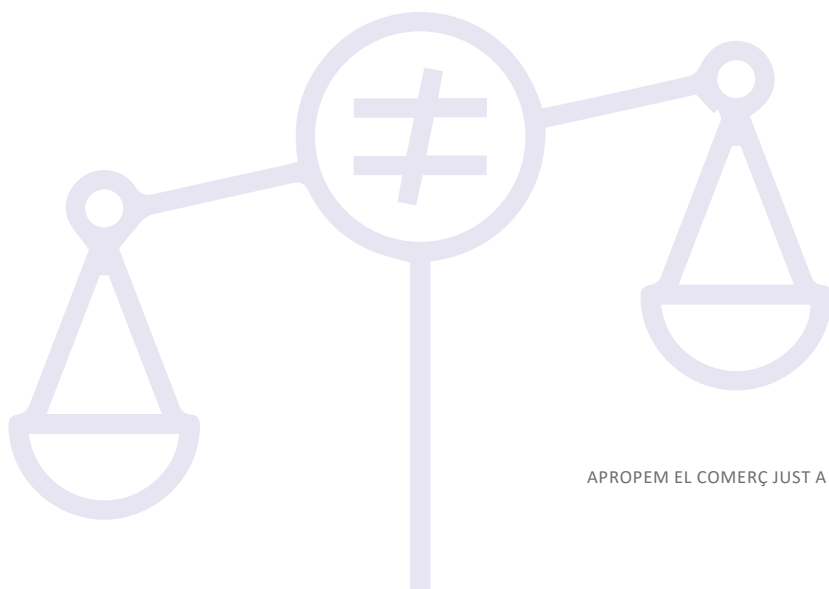
- Què us ha sorprès?
- Quines informacions ja coneixíeu? Quines no coneixíeu?
- Què és el que més us ha impressionat?

La persona dinamitzadora projectarà (o mostrarà en paper) la seqüència d’imatges “Una xocolata no gaire dolça” (**Annex 4**). A continuació es dividirà als / les participants en 4 grups. Es lliuraran a cada grup dues imatges (A i B), sobre les quals hauran de:

- Descriure la situació que mostra la imatge.
- Indicar qui provoca aquesta situació.
- Apuntar possibles accions de resposta.

A continuació, un / a representant de cada grup exposarà l’anàlisi que han realitzat de les seves imatges.

Després, es projectarà la seqüència d’imatges “Una xocolata no gaire dolça II” (**Annex 4**), que inclou les imatges anteriors juntament amb dades sobre el comerç internacional de la xocolata.

Temporalització:

Introducció i resposta al qüestionari

“Què en saps, de...”?:

15 minuts

Explicació de respostes correctes i diàleg:

15 minuts

Anàlisi d'imatges “Una xocolata no gaire dolça”:

10 minuts

Exposició de conclusions i projecció

“Una xocolata no gaire dolça II”:

20 minuts

Material necessari:

- Ordinador
- Canó / projector
- Fotocòpia del qüestionari
“Què en saps, de...”?

QUARTA SESSIÓ

EL COMERÇ JUST, UNA ALTRA FORMA DE PRODUIR I CONSUMIR

Conceptes clau

El **comerç just** és un sistema comercial alternatiu al convencional que té com a finalitat el desenvolupament dels pobles i la lluita contra la pobresa i les desigualtats. Es basa en 10 principis a través dels quals es garanteixen unes condicions laborals i salaris adequades per a productors i productores, el mateix per a ells i per a elles per les mateixes tasques, la no explotació laboral infantil la producció respectuosa amb el medi ambient, entre d'altres.

El comerç just es va originar als anys 60, i avui constitueix tota una xarxa internacional de comercialització, amb les seves institucions reguladores, i que integra més de 2000 organitzacions productores, 400 distribuïdores i més de 4000 botigues només a Europa. A la xarxa de comerç just es poden trobar productes d'alimentació (cafè, cacau i sucre són els principals per volum de producció i venda), roba, cosmètica natural o articles d'artesanía.

El comerç just contribueix al progrés dels Objectius de Desenvolupament Sostenible, en particular a l'ODS 12, ja que constitueix un model de producció i consum responsable i sostenible, que garanteix la cura de l'entorn i la protecció dels drets humans.

Objectius

- Conèixer el Comerç just i els principis en què es basa.
- Facilitar l'acostament a alternatives econòmiques i comercials al model convencional.

Desenvolupament de la sessió

Dinàmica: Coneixes el comerç just?

En un paper continu o en una pissarra es dibuixen dues parts: en una d'elles escrivim *comerç injust* i a l'altra *comerç just*. A la part de *comerç injust* s'enganxen les imatges de la sessió anterior, corresponents a la dinàmica "Una xocolata no gaire dolça".

Dividim els i les participants en diversos grups. A cada grup se li lliuraran diverses targetes. En cadascuna d'elles, els grups han d'escriure quins creuen que haurien de ser els criteris d'un comerç just. També poden acompanyar cada criteri amb una icona o símbol representatiu de cada un d'ells.

A continuació, cada grup exposarà els criteris que ha elaborat i els enganxarà a la part de *comerç just* de la pissarra o paper continu.

COMERÇ INJUST	COMERÇ JUST
Posar les fotos de la dinàmica de la sessió anterior.	

Després, la persona que dinamitza mostrarà (en paper o projecció) els 10 principis del comerç just (**Annex 5**).

Projecció

A continuació, es projectarà el vídeo següent (es poden projectar els dos o només un d'ells en funció del temps disponible):

- "El comerç just en 6 passos": <https://www.youtube.com/watch?v=cHlxYxkMhnM>
Durada: 5' 30".
- "Som comerç just": <https://www.youtube.com/watch?v=X2W4ckENOqE>
Durada: 1' 50".

Temporalització:

Treball en grups de la dinàmica

“Coneixes el comerç just”?:

30 minuts

Posada en comú:

10 minuts

Explicació dels principis del comerç just:

10 minuts

Projecció de vídeo/s:

10 minuts

Material necessari:

- Pissarra o paper continu
 - Paper (targetes)
- Retoladors o bolígrafs
 - Ordinador
- Canó/projector

www.lacoordi.cat
 www.facebook.com/lacoordicat/
 @LaCoordiCat
 @LaCoordi

COORDINADORA ESTATAL DE
COMERCIO JUSTO